

Lidy Zijlmans
Annefeke Bonants

Reflecteren op voorbeelden uit de Nt2-praktijk

KET-lessen

Werken aan je eigen docentcompetenties of dat van een team? KET-lessen (Kwaliteitsgroep Educatie Taal) bevat bijna honderd interessante lesfragmenten uit de dagelijkse lespraktijk, voorzien van reflectievragen. De passages hebben betrekking op verschillende docentcompetenties. Vragen bij ieder lesfragment nodigen uit tot reflectie en discussie.

Tussen 2009 en 2011 heeft het ministerie van VROM/BZK een onderzoek laten uitvoeren naar de succesfactoren voor onderwijs Nt2 aan volwassenen. Het onderzoek bestond uit het monitoren van bijna negentig 'proeftuinen': taalaanbieders die in het kader van inburgering op een of meer succesfactoren experimenten aangingen met het oog op kwaliteitsverbetering. Van deze negentig proeftuinen zijn rond de vijftig klassen driemaal geobserveerd. Dit heeft zo'n 150 observatieverslagen opgeleverd.

De verslagen die tijdens het onderzoek door de observatoren zijn gemaakt, zijn niet in het eindrapport opgenomen, maar bevatten natuurlijk een schat aan voorbeelden van good practice en van analyse van docentgedrag dat niet adequaat is. Daarom toonden vele docenten die deelnamen aan het onderzoek of die de binnen het onderzoek georganiseerde studiedagen bezochten, belangstelling voor de verslagen van hun eigen les of die van collega's, bereid om 'in de spiegel te kijken' en met elkaar over de gebeurtenissen in de lessen te reflecteren en te discussiëren.

De observanten meenden bovendien dat alle docenten die vraaggericht werken en maatwerk van goede kwaliteit willen bieden, er baat bij hebben inzage te krijgen in een groot aantal casussen uit de Nt2-praktijk, om zo de eigen docentvaardigheden bij te schaven, en kunnen beginnende docenten veel leren van de praktijkvoorbeelden van anderen.

Daarom is in 2013 een vervolg aan het project gegeven en zijn een kleine honderd fragmenten uit de lesobservaties voor het Nt2-veld toegankelijk gemaakt¹. Het resultaat is een grote hoeveelheid praktijkvoorbeelden op de website van de Kwaliteitsgroep Educatie Taal².

Doel en werkwijze

Het materiaal is bedoeld voor deskundigheidsbevordering en kwaliteitsverbetering van het onderwijs Nt2, zowel via zelfstudie als via intervisie- en teambijeenkomsten en voor opleidingsituaties. Onder de naam KET-lessen zijn op www.kwaliteitsgroep.nl passages uit de verslagen te vinden, voorzien van reflectievragen en toelichtingen bij de didactische aspecten waarop gereflecteerd wordt. Het doel is met de KET-lessen een blik te geven op de dagelijkse, niet 'schoongeveegde', praktijk van het onderwijs Nt2, waarbij de gebruiker wordt uitgenodigd om na te denken over de beschreven situatie en tegelijkertijd te reflecteren op de eigen vaardigheden.

Uit de verslagen zijn ongeveer honderd passages uit geobserveerde lessen genomen, verspreid over de vier doelgroepen: analfabeten, laagopgeleiden en midden- en hoogopgeleiden. Zo is een rijk geschakeerd overzicht ontstaan van verschillende lessituaties en mogelijk didactisch handelen.

Bij de selectie is gekeken welke verslagen het beste inzicht gaven in de vormgeving van de succesfactoren die in het onderzoek van grote invloed

bleken te zijn op tempo en succes van tweedetaalverwerving. Dit was met name de succesfactor 'docentcompetenties', specifiek de didactiek die gericht is op het vergroten van taalvaardigheden, en het kunnen bieden van 'maatwerk'.

Bij het schrijven van de passages is zo veel mogelijk een neutrale formulering gekozen, zonder interpretatie of beoordeling van het handelen van de docent. Uiteraard zijn de passages geanonimiseerd.

Bij ieder fragment zijn vragen geformuleerd die de gebruiker uitnodigen op de passages te reflecteren, zelfstandig, in teams of in docentenopleidingen.

Op de website is een link te vinden naar de oorspronkelijke succesfactoren en de toelichting erop. De KET-lessen hebben we gerangschikt onder zestien didactische aspecten waarmee we de docentcompetenties hebben gescoord (zie kader).

In één lesfragment kun je natuurlijk meerdere aspecten van docenthandelen zien. Daarom zijn veel fragmenten meerdere keren opgenomen, onder verschillende didactische aspecten, met verschillende reflectievragen, zoals in het voorbeeld aan het einde van dit artikel.

Hoe te gebruiken

De KET-lessen zijn op verschillende manieren te gebruiken:

- 1 Docententeams kunnen de lessen met elkaar bespreken in bijeenkomsten voor deskundigheidsbevordering. Door met elkaar van gedachten te wisselen over de passages en de reflectievragen, krijgt men meer inzicht in hoe het team over bepaalde didactische aspecten denkt en hoe de docenten handelen. Teamleden leren hierbij van elkaar en van de eigen reflectie op de passages. Het team kan bijvoorbeeld aspecten selecteren waarop het zichzelf in het bijzonder wil schoeien.
- 2 Een individuele docent kan de KET-lessen zelfstandig doorlopen. Hij/zij kan natuurlijk alle aspecten en passages doorlopen, of een selectie maken op basis van de eigen vragen en behoefte.

- 3 De KET-lessen kunnen ingezet worden in opleidingstrajecten en cursussen voor docenten Nt2.

De Kwaliteitsgroep biedt bovendien de mogelijkheid tot professionele begeleiding voor het bespreken van de KET-lessen in een team.

Hoe zien KET-lessen eruit?

De KET-lessen zijn ingedeeld op verschillende aspecten van docenthandelen. Ze bevatten elk:

- een korte situatieschets van de les en groep, de 'casusbeschrijving',
- een of meer passages van een les en/of een beschrijving van het verloop van de les, het 'lesfragment',
- een korte toelichting van wat wordt verstaan onder het didactische aspect en reflectievragen over de betreffende passage en over uw eigen handelen op het didactische aspect.

Didactische aspecten waarbij KET-lessen zijn gemaakt

Activering cursisten
Didactiek grammatica en vorm
Didactiek lezen
Didactiek luisteren
Didactiek schrijven
Didactiek spreken
Didactiek uitspraak
Didactiek woordenschat
Feedback
Intercultureel klimaat
Instructie
Lesdoel in relatie tot het leertraject
Maatwerk en differentiatie
Materiaalgebruik
Praktijkgericht leren
Structuur
Sturing
Taalstimulering
Timemanagement
Werkklimaat
Werkvormen

Lidy Zijlmans
Annefieke Bonants

Lidy Zijlmans is senior medewerker Nederlands voor anderstaligen en coördinator nascholing bij Radboud in 'to Languages/Wageningen in 'to Languages expertisecentra voor taal en communicatie
Correspondentie: l.zijlmans@let.ru.nl.

Annefieke Bonants is student aan de Duale Master Nt2 van de UvA en ten tijde van dit project stagiair bij het ITTA.

Aan de KET-lessen hebben meegewerkt: Annefieke Bonants, Bregje Kaars Sijpesteijn, Anja Valk, Lidy Zijlmans, José Bakx, Ivet van der Eerden en Elwine Halewijn.

De KET-lessen zijn te vinden op www.kwaliteitsgroep.nl.

Noten

1. Aan dit project hebben drie van de oorspronkelijk vier onderzoekspartners samengewerkt: ITTA UvA, Radboud in 'to Languages en VU Nt2. Zowel de opdracht tot het onderzoek naar de succesfactoren als de subsidie voor het bewerken van de lesobservaties tot KET-lessen is afkomstig van dezelfde ministeriële directie: aan het begin van het onderzoek nog gesitueerd bij het ministerie van VROM, momenteel als de Directie Integratie & Samenleving (afdeling Inburgering) bij het ministerie van SZW.
2. Voorheen Kwaliteitsgroep Inburgering. Toelichtingen op de succesfactoren, de onderzoeksrapportages, informatie over de workshops en de verwijzing naar artikelen, zijn overgenomen op de site van de Kwaliteitsgroep Educatie Taal.

Doel is met de KET-lessen een blik te geven op de dagelijkse, niet 'schoongeveegde' praktijk van het onderwijs Nt2

VOORBEELD

KET-les Taalstimulering 1 Weekend
KET-les Didactiek grammatica en vorm 2 Weekend
KET-les Feedback 1 Weekend

Casusbeschrijving

Dit korte fragment komt uit een les aan een alfabetiseringsgroep. Op maandagochtend praten de cursisten in de les over wat ze in het weekend hebben gedaan. Eerder in het traject heeft de groep al aandacht besteed aan de woorden hebben en zijn als hulpwerkwoord van de voltooid-tijd/het perfectum. De docent heeft deze vormen na het weekend niet herhaald, maar is begonnen met een gesprek over het weekend. Tijdens het gesprek laat de docent de vormen terugkomen.

Lesfragment

- D: 'Wat heb je gedaan in het weekend?'
C: 'Zaterdag en zondag ben ik thuis gebleven.'
D: 'Heel goed. En C?'
C: 'Ik heb op zaterdag naar winkel geweest.'
D: 'Heb?'
C: 'Ben.'
D: 'C?'
C: 'We gaan met alle de collega's...'
D: 'Hoe zeg je dat?'
C: 'Ik ben met de collega's naar restaurant geweest.'
C: 'Ik ben thuis geweest.'
C: 'Ik ben zaterdag gewerkt.'
De docent kijkt vragend.
C: 'Heb!'
D: 'En ik? Ik ben naar het park geweest waar mijn zoon heeft gevoetbald. Zondag ben ik thuis gebleven.'

Reflectievragen – Taalstimulering

Algemene omschrijving aspect:

De docent creëert ruimschoots mogelijkheden voor taalproductie door cursisten.

Over dit fragment:

Dit is ongetwijfeld een herkenbare lessituatie: je praat even over het weekend en probeert daar met de cursisten goede zinnen van te maken. Wat vind je van deze manier van aandacht voor de vorm aan het begin van de les? Wat pleit ervoor en wat pleit ertegen?

Je eigen lespraktijk:

De docent heeft aandacht voor vorm in een functionele communicatieve situatie. In hoeverre is in jouw lessen de aandacht voor vorm ingebed in andere activiteiten? Geef een voorbeeld.

Reflectievragen – Didactiek grammatica en vorm

Algemene omschrijving aspect:

De docent zorgt ervoor dat cursisten zich de basisstructuren van het Nederlands eigenmaken.

Over dit fragment:

Hoe besteedt de docent aandacht aan de vorm in dit informele gesprek?
De cursisten oefenen met het perfectum in een vrije situatie. Is het raadzaam om (en passant) ook aandacht te besteden aan de correcte vorm, of kun je dan beter juist niet corrigeren?

Je eigen lespraktijk:

Hoe zou je de les vervolgen?

Welke regels lenen zich volgens jou goed voor het oefenen in een vrije situatie? Wat komt in jouw lessen weleens op deze manier aan bod?

Reflectievragen – Feedback

Algemene omschrijving aspect:

De docent geeft de cursisten adequate feedback op het taalleerproces.

Over dit fragment:

Benoem de wijze van feedback geven.

Wat vind je daarvan?

Op welke aspecten zou je wel en niet letten?

Maakt het niveau hierbij een verschil?

Je eigen lespraktijk:

Geef je zelf feedback op de vorm als cursisten iets persoonlijks vertellen?

Waarom wel/niet?

